

LÁSZLÓ NOÉMI PANORÁMA

Északnyugatra **tótükör** villog, főúri **kastély** feszít a parkban, **zenét szereznek**, legyezőt fognak, márványszoborra pillangó röppen.

Északra sziklás, havas **hegyek** közt siklik a sítalp, csusszan a szán, **ódon falakról karok és rendek** árnyéka mintha lassan leválna.

Északkeletre **szoros és hágó**, végtelen sztyeppék emléke jár, fehérló nyírek állnak a szélben, **ostromlott várát védi egy asszony**.

Zúzmarás évszak, moha és páfrány, rengeteg-mélyi történelem, hideg esőzés, sejtelmes tájak, ismerős szavak a szájszegleten.

Melyik ez a tó?

Egy főúri család két kastélyában két híres zeneszerző alkotott. Kik ők?

Északi hegyeink neve: Magas...

Hol tartottak országgyűlést a karok és rendek?

Melyik ez a szoros és hágó, miről híres?

Ki a várvédő asszony, hol az ostromlott vár?

Április van, tréfás a kedvünk, kezdjük játékkal utazásunkat. E havi lila kérdéseinket mind-mind László Noémi verséhez fűzzük. Ha elolvastátok, amit **Deák Árpád tanár bácsival** a következő oldalakon bemutattunk, úgy vágjátok a válaszokat, mint Szalai a szappant.

Magyarország **nyugati határvidékén**, a **Fertő-tó** és a **Lajta folyó** mentén már a honfoglalás után erős védelmi vonalat kellett kiépíteni, ezért határőr székelyeket telepítettek, várakat építettek.

A nyugati határvidéket a nagyhatalmak 1921-ben **Ausztriához csatolták**. Ekkor kapta addig soha nem használt, német nevét: **Burgenland**, várkastélyok földje.

Mára a várak elvesztették védelmi szerepüket, elegáns kastélyokká építették át őket, némelyikben ma is magyar főnemesi családok leszármazottai élnek, az Esterházyak, Zichyek, Nádasdyak, Batthyányak, másokban múzeum, művelődési központ működik.

Az Esterházy-kastély Haydn-terme

Az Esterházy család házimuzsikusa nem kisebb zeneszerző volt, mint **Haydn**. Sok halhatatlan műve született **Kismartonban** (Eisenstadt) és Fertődön, a térség legszebb kastélyaiban. Egyiknek érdekes története van. A herceg nem engedte szabadságra zenészeit. Ekkor írta Haydn a **Búcsú szimfóniát**, amelyben a zenekar tagjai szólamuk befejeztével rendre elfújták a kottatartójukon égő gyertyát, és elhagyták a termet. Végül csak a mester maradt, akinek néma meghajlását Esterházy elismerő tapssal és persze a megérdemelt pihenést engedélyezve fogadta. A kastélyban ma is csipkefodros, selyem mentében muzsikál a zenekar.

A kismartoni kastély homlokzata

Liszt Ferenc

Egy másik Esterházy-kastélyban, **Doborján** született 1811-ben **Liszt Ferenc**, világhírű magyar zongorista és zeneszerző. Édesapja a kastély gazdatisztje volt. Fiát már 4 éves korában bemutatta a hercegi családnak mint csodagyerek zongoristát.

Történelmi környezetben, modern jólétben karikáznak az Ausztriai magyar gyerekek.

A magyar-osztrák határon, Locsmádon 650 méter mélyről feltörő, 40°C-os vízben lubickoltunk. A csúszda 65 méter hosszú. Hát ki lehet ezt bírni visítás nélkül?

Anyanyelvüket a Hírhozó című gyermeklap is segít megőrizni.

Szentmargitbányán mészkőbe zárt cápa-farkak, bálnacsigolyák bizonyítják, hogy egykor itt a Pannontenger hullámozott.

A Fertő-tó nagyobbik része Ausztriának jutott, de mindkét ország egyformán védi a csodás vízvilágot.

Magyarország északi részét, a **Felföldet** 1920-ban Csehszlovákiához csatolták. A hatalmas, termékeny és gazdag terület **Felvidék** nevű tartománya ma a frissen született Szlovákiához tartozik, **Kárpátalja** pedig **Ukrajnához**.

Dévény vára az ország nyugati kapuja a Duna mentén.

Szlovákia 1000 évig a magyar állam szerves része volt. Számptalan regélő vár, történelmi hangulatú város mesél a régi magyar dicsőségről. Maga a főváros, **Bratislava** nem más, mint **Pozsony**, magyar koronázó város, történelmi jelentőségű országgyűlések székhelye. 4 tornyú vára Mátyás király uralkodása alatt kapta mai alakját. Buda török kézre kerülése után, 1541-től 1784-ig Magyarország fővárosa volt.

A pozsonyi vár

A Szent Márton székesegyház

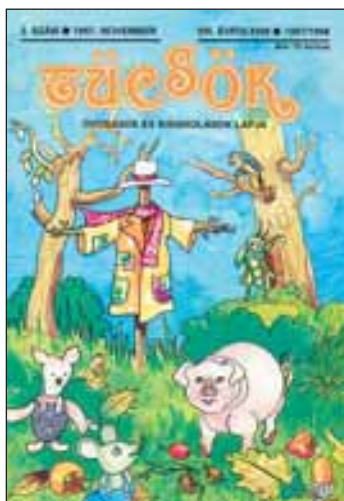

A magyar királyokat 270 éven át itt koronázták. Erre emlékeztet a **Szent Márton székesegyház** 85 méter magas tornyán a 300 kg-os aranyozott korona. Pozsony ma a felvidéki magyarság központja.

Itt a Duna országhatár. **Párkány** Szlovákiáé, Esztergom Magyarországé. Közük a híd 50 éven át kettőbe törve zárta el egymástól a két partot. Ma újjáépítve fénylik, és kapcsol össze ismét.

Híd Párkány és Esztergom között

A Tücsök a mi felvidéki testvér-lapunk, az ottani gyerekek kedvence.

A 370 éves nagyszombati egyetem alapítója Pázmány Péter.

Az Öreg-Duna és a Kis-Duna közti területet **Csallóköznek** hívják. Európa legnagyobb folyami szigetén 150 magyar település van.

Ez nem horgászmese. A csalóközi gyerekek ekkora halakat fognak.

A galántai kastély

A csallóközi **Szencen** született 1574-ben **Szenci Molnár Albert**, nyelvtudós és jeles zsoldáríró. Gondoljatok rá, ha éneklitek a **Mint a szép híves patakra** kezdetű zsoldárt.

Galántán volt állomásfőnök **Kodály Zoltán** zeneköltőnk édesapja. Az itt hallott dalokat dolgozta fel a zeneszerző **Galántai táncok** című művében.

A **deáki** bencés kolostor 1228-ban írt latin nyelvű szertartáskönyvében találták meg az első összefüggő, magyar nyelvű, írott szöveget, a **Halotti beszéd és könyörgést**.

Az 1000 éves deáki templom

Komárom – várrészlet

Rév-Komárom vára a legjobban védhető erődítményünk volt. A várfalak hossza 14 kilométer. Ide ellenség a lábát erőszakkal soha be nem tette. Az 1848-as szabadságharcban **Klapka György** tábornok védte hősiesen.

Klapka György szobra

Híres Komárom be van véve,
Klapka György a fővezére,
Büszkén kiáll a csatátérre,
Büszkén kiáltja, huszárok, előre!

Komárom nagy fia **Jókai Mór**, de itt született az operettszerző **Lehár Ferenc** is.

A várost hajdan csak a Duna, 1920 óta az országhatár is kettészeli, családokat szakítva szét: egyik ház Magyarországon, a szomszédja Szlovákiában van.

Lőcséről Jókai regénye nyomán az áruló „fehér asszony” jut eszünkbe, pedig érdekesebb, hogy 1629-ben itt jelent meg az első magyar nyelvű találós kérdés gyűjtemény **Mesés Könyvecske** címmel. Fejtsetek meg egyet a 300 kérdés közül:

Egy edény nagy keményen megkötttetett, és azon sem abroncs, sem egyéb megerősítő kapocs nincs. Mi az? (Λουγκηλι)

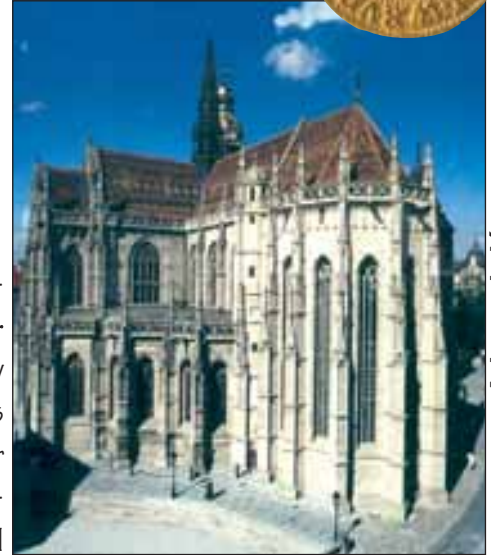

Európa leghíresebb ezüst- és aranybányái is Felvidéken voltak: **Besztercebányán, Selmecebányán és Körmöcbányán**. A magyar királyok itt verették a híres aranyforintot, ezüstgarast. A **körmöci arany** csengésének hallatára felcsillant a német és olasz kereskedő szeme, de kapott utána a császár, a szultán is. Évszázadokon át a körmöci arany volt Európa legerősebb „valutája”.

Kelet-Szlovákia legnagyobb városa, **Kassa** a XV. században Buda után a legjelentősebb magyar királyi város volt. 150 évig az erdélyi fejedelmek kezén volt. Mátyás király, Bocskai István, Bethlen Gábor udvart tartott a gazdag kereskedővárosban. Negyedmillió lakosából ma csupán 10.000 a magyar.

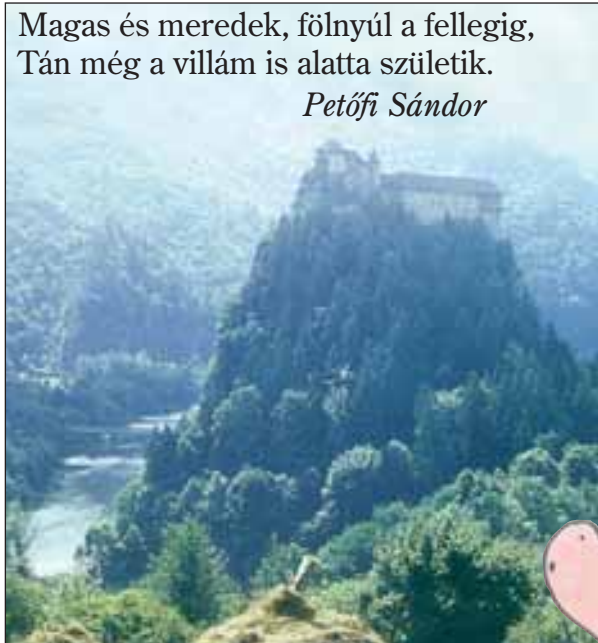
A kassai dóm

A város ékessége a fő utcán keresztben álló **Szent Erzsébet székesegyház** vagy **kassai dóm**. A hatalmas csarnoktemplom a magyar gótikus templomépítés legszebb terméke. Szobrokkal ékes, díszesen faragott kapui, kőcsipkái, fából faragott, festett oltárai bibliai jeleneteket és Árpád-házi Szent Erzsébet életét ábrázolják. A templom alatti kripta nemzeti zarándokhely: itt nyugszik **II. Rákóczi Ferenc**, akinek hamvait a törökországi Rodostóból 1906-ban hozták haza. A fejedelem mellett a kriptában talált végső nyughelyet anyja, **Zrínyi Ilona**, fia, József és bujdosótársa, **Bercsényi Miklós** is.

A kassai dóm főoltára

Magas és meredek, fölnyúl a fellegig,
Tán még a villám is alatta születik.
Petőfi Sándor

Vajon hogy építették fel?
Árva vára az Árva folyó feletti
keskeny mészkősziklán áll
5 emeletnyi, szédítő magasságban.

Szepesvár büszke falainál fejet hajtottunk az egykori haza építői, védelmezői előtt.

A Magas-Tátra télen síparadicsom, most csupa zöld élet.

A Felvidék legkeletibb tartománya, **Kárpát-alja** ma a Szovjetunióból kiszakadt Ukrajnához tartozik, de színmagyar községek, magyar várak, kastélyok, templomok, **Ungvár, Munkács és Beregszász** városok fogadtak ismerősként bennünket.

1100 évvel ezelőtt Árpád vezetésével itt érkeztek a magyarok a Kárpát-medencébe, de később itt támadtak a besenyők, kunok és tatárok is. A **Vereckei-hágó** a 896-os honfoglalást, a **Tatár-hágó** a véres tatárjárást idézi.

Ötszáz esztendeje volt már, hogy a hunok elváltak a magyaroktól, és elindultak új hazát keresni. Hét törzsből állt akkor a magyarság. Mindegyiknek megvolt a maga vezére: Álmos, Előd, Ond, Kond, Tas, Huba és Töhötöm.

A hét vezér közül Álmost választották meg fővezérnek, aki legöregebb és legbölcsebb volt. A hét vezér megvágta karját, és vérével egy borral töltött serlegbe folytatta annak jeléül, hogy amit fogadnak, vérükkel, életükkel is megvédelmezik. Majd ősi szokás szerint esküvel pecsételték meg a szerződést:

„Ameddig életünk tart, sőt utódaink életében is, mindig Álmos vezér utóda lesz a vezérünk. Ami jószágot közösen szerzünk, mindenkinek része legyen abban. Ha valaki Álmos vezérhez hűtlen lenne, annak vére hulljon. Aki az utódok közül a vérszerződést megszegné, azt örök átok sújtsa!”

Később Álmos öregsége miatt fiára, Árpádra bízta a főhatalmat. Elindultak, s el is értek hegyeken, vizeken, ellenséges országokon ke-

Beregszász a kárpátaljai magyarság fővárosa. Itt készül az *Irka* című magyar gyermeklap.

Kárpátalja leghíresebb magyar vára, a Rákóczi család ősi fészke **Munkács**, mely teraszosan emelkedik a város fölé. E várban nevelkedett a gyermek **Rákóczi Ferenc**, édesanyja, **Zrínyi Ilona** oltalma alatt, de a vár fontos szerepet játszott a kuruc szabadságharcban is. Munkács városában született **Munkácsi Mihály**, akinek festményei ma a múzeumok féltett kincsei között találhatóak.

Munkácsi Mihály: Rőzsehordó asszony

Verecke – a honfoglalás emlékművét nem engedik felépíteni.

resztül, egészen addig a földig, amely Attiláé volt valaha. Lassú és sokáig tartó út volt ez. Elöl lovagoltak a fegyveres vitézek, utánuk szekereken a nők és a gyermekek. Szolgák terelgették az óriási nyájukat, marhákat, juhokat, amelyek tejjel és hússal látták el a vándorló népet. Sok harc és hosszú pihenők közt jutottak el a Vereckei-szorosig .

Árpád seregei Munkácsnál ereszkedtek le a síkra, ott tartottak pihenőt. Álmos itt halt meg, Árpád fejedelem pedig megkezdte a honfoglalás nagy munkáját. Rendbe szedte seregét és népét, erről nevezték el a helyet Munkácsnak.

MÓRA FERENC nyomán

Munkács – a fellegvár részlete

MUNKÁCS HŐS LELKŰ ASSZONYA JÓKAI MÓR nyomán

Zrínyi Ilona történelmünk egyik legrokonszenvesebb alakja. Férje, I. Rákóczi Ferenc abban az időben halt meg, amikor második gyermekük, Ferenc született.

Az özvegyre nehéz kötelesség hárult: a két gyermek nevelése és a hatalmas Rákóczi-birtok kezelése. Ekkor ismerkedett meg a kurucok ifjú vezérével, Thököly Imrével, akihez feleségül ment.

Amikor Thökölyt a hadiszerencse elhagyta, és török földre távozott, a munkácsi vár védelmét feleségére bízta, aki férfiakat megszégyenítő bátorsággal védte a várat a labancok ellen.

Kaprara, német tábornok télvíz idején támadta meg Munkácsot. Zrínyi Ilona maga járt a bástyákon, jelenlétével

lelkésítette a védőket. Amint egy bomba lecsapott a várba, rögtön lefűleltette vizes ökörbőrökkel, így nem robbant szét. Két tüzes golyó lakószobájának falát is átfúrta.

Kaprara hiába hozatott még nagyobb ágyúkat. Negyvenhat napi ostrom után nagy haraggal vonult el a vár alól, csak lovasságát hagyta hátra a vár körülzárására.

Második éve védte Zrínyi Ilona Munkácsot, amikor alvezérei elárulták, és kénytelen volt a várat feladni.

A hős asszonyt gyermekeivel fogolyként vitték Bécsbe, vádolták, vallatták, majd őt és lányát zárdában helyezték el, fiát jezsuiták nevelésére bízták.

Thököly Imre négy év múlva feleségét két német tábornokkal kicseréltette.

Zrínyi Ilona tél közepén indult neki a hosszú és nehéz útnak. Szeretett volna személyesen elbúcsúzni fiától, de nem engedték meg neki. Ek-

kor írta anyai fájdalommal teli, de önérzetes hangú búcsúlevelét:

„Édes fiam! Férjem-uram magához hív engem. Rettentő nagy út áll előttem, de azért sietve sietek uramhoz és hűséges férjemhez. Kötelességem hozza ezt magával. Semmi sem esik nekem olyan súlyosan, mint tőled elszakadni, mert te nekem bánatot sohasem okoztál. Csak tanulj szorgalmasan, és rajta légy, hogy a dicsőség koronáját elnyerjed! Nincs a világon szebb és dicsőbb, mint a becsületes név és a jó hír. A földi javak elveszhetnek, de aki becsületét vesztette, mindenét elvesztette.

Becsüld az embereket! Aki másokat megbecsül, magamagát becsüli.

Anyai áldással minden jót kívánok neked. Bárhová vet a sors, maradok mindeütt és mindenkor a te forrón szerető anyád:

Zrínyi Ilona”

Zrínyi Ilona vizsgálóbírói előtt. Madarász Viktor festménye

**Felvidéki menyecske
lyukhímzéses főkötőben.**

A vallásuk miatt bujdosó habánok Erdélyben is, Pozsony környékén is gyönyörű fazekasmunkákat hagytak ránk. Kerámiáik – akárcsak ez a tál – finom rajzolatúak, kék-sárga színekben pompáznak.

A gömöri cserép-
lábosnak még van
lába, a mai lábосok
már lábatlanok.

**Türellem-üveg.
A felvidékiek
ügyességéről,
türelméről
mesél ez a
pici rész-
letekből
összerakott,
üvegbe
épített,
selmecebányai
Kálvária.**

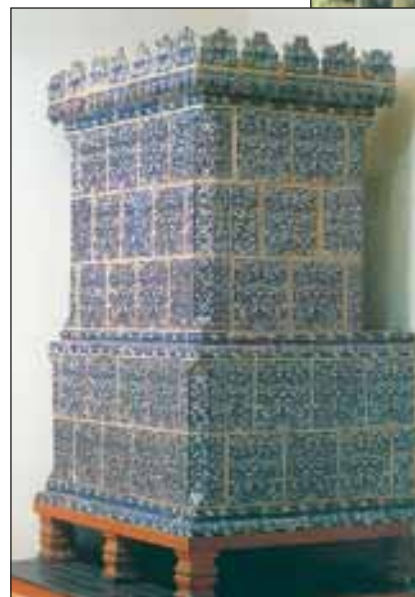
**Meleg színek
fénylenek a gömöri
boroscancsón, – és
jó bor terem benne.**

**A tallósihoz
hasonló vízi-
malmok őrlték
a felvidékiek
tisza búzáját.**

A felvidéki viselet, tájnyelv, szokások szervesen összetartoznak a mai észak-magyarországgal. Palócos a tájszólás és a főkötő, matyós a hímzés az Ipoly és a Garam völgyében, Csallóközben és Zoborvidéken.

**Tulipánok, levelek
mintázzák a lipót-
nadasdi ónmázás
habán csempe-
kályhát.**

Garam völgye

Felvidék

Zoborvidék